

Nr 20.

Ankom till riksdagens kansli den 22 februari 1929 kl. 11 f. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp för kronans räkning av vissa fastigheter m. m. vid Indalsälven.

(4:e avd.)

I en till riksdagen den 8 februari 1929 avlåten proposition, nr 67, vilken hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, har Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bifogat utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen, att vissa i statsrådsprotokollet angivna fastigheter m. m. vid Indalsälven i Fors socken av Jämtlands län må enligt i statsrådsprotokollet angivna grunder för kronans räkning förvärfvas.

Beträffande utredningen i ärendet får utskottet hänvisa till återopade statsrådsprotokollet.

Med skrivelse den 16 januari 1929 har vattenfallsstyrelsen under anhållan om Kungl. Maj:ts godkännande överlämnat ett den 31 december 1928 dagtecknat avtal mellan styrelsen, å ena, samt Sunds aktiebolag, Stadsforsens aktiebolag och brukspatronen Kr. W. Lundeborg, å andra sidan, angående förvärf för kronans räkning av vissa i kontraktet närmare angivna fastigheter och rättigheter vid Indalsälven, i och ovan Stadsforsen i Fors socken av Jämtlands län.

Rörande innebörden av detta avtal har vattenfallsstyrelsen anfört bland annat följande:

Genom det köp, som nu erbjudes kronan, skulle kronan förvärva all den vänstra stranden i själva Stadsforsen tillkommande vattenrätt, som förut ej är i kronans ägo. Kronan äger tidigare obetydligt över hälften av denna rätt. Beträffande vänstra strandens vattenrätt tillkom ursprungligen en betydande anpart hemmanet 27/88 mantal Bispgården 1⁴. Genom försäljning till Sunds aktiebolag av ungefär halva hemmanet blev detta delat, men Sunds lott, som enligt avtalet skulle ägas som hemmansdel, lagfors som avsöndring, och till följd av bristande mantalssättning eller annan lantmäteriförrättning uppkom tvekan, huru den till hemmanet hörande andelen av Stadsforsen var mellan de nya lotterna fördelad. Saken blev sedermera ytterligare invecklad, då en senare ägare av den behållna delen av hemmanet, Ivar Lund, 1908 sålde denna del till kronan (domänstyrelsen), men vid försäljningen undantog hemmanets andel i Stadsforsen m. m. Tidigare försök från vattenfallsstyrelsens sida att förvärva den nu ifrågakvarande vattenrätts-

andelen hava icke kunnat fullföljas på grund av ovissheten om omfattningen av den vattenrätt, som tillkom de olika intressenterna. Sedan emellertid Lund numera sålt sina rättigheter till Kr. W. Lundeberg och denne gemensamt med Sunds aktiebolag erbjudit kronan det samfälliga vattenrättsinnehavet, kan saken på ett för kronan tillfredsställande sätt ordnas. I det bilagda kontraktet har sålunda Sunds aktiebolag förbundit sig att biträda kronans ansökan om lantmäteriförrättning å hemmanet Bispgården 1⁴ och Lundeberg har såsom Lunds rättsägare till kronan överlätit den vattenrätt, som den senare undantagit vid försäljningen till kronan av 927/5632 mantal Bispgården nr 1, varå domänstyrelsen sedan 1908 äger lagfart.

I detta sammanhang må anmärkas, att Kr. W. Lundeberg, sedan han genom avtal den 24 maj 1923 med Ivar Lund förvärvat dennes andelar i Stadsforsen, men av Lundeberg gjord ansökan om lagfart å fångtet avslagits, instämde domänstyrelsen med yrkande om återgång av köpet av år 1908. Denna rättgång, som för närvarande beror på högsta domstolens prövning, skall enligt kontraktet (§ 8) återkallas. Domänstyrelsen har till vattenfallsstyrelsen på förfrågan meddelat, att domänstyrelsen ej har något att häremot erinra.

Den övriga till vänstra stranden i Stadsforsen hörande vattenrätt, som ej är i kronans ägo, tillkommer de av Stadsforsens aktiebolag och Sunds aktiebolag nu försälda fastigheterna Bispgården 1⁴⁵, 1⁴⁷, 1⁴⁹ och 1⁵¹ samt Bispgården 1⁵⁴, 1⁵⁶ och 1⁵⁸. Dock gör sig även här en viss tvekan gällande, huruvida de Sunds aktiebolag tillhöriga, ursprungligen såsom hemmansdelar försälda, men såsom avsöndringar lagfarna fastigheterna Bispgården 1⁹ och 1¹² äga andel i vattenrätten i Stadsforsen. Till undvikande av framtida tvist har Sunds aktiebolag fördenskull försått från dessa fastigheter avstyckade områden, till vilka skola läggas all den vatten- och fiskerätt, som tillkommer dessa fastigheter.

Genom ifrågavarande köp skulle vidare kronan, som tidigare äger den allra största delen av högra strandens vattenrätt i själva Stadsforsen, förvärva en tjugondel av den s. k. Västeråsens kvarnplan, belägen vid själva fallstupet, vilken andel tillkommer det av Stadsforsens aktiebolag försälda hemmanet Västeråsen 2⁵⁸. Det samtidigt av samma bolag försälda hemmanet Västeråsen 1⁴³ torde sakna vattenrätt, men äger däremot möjligen fiskerätt. Efter det nu ifrågasatta förvärvet skulle kronan äga hela högra strandens vattenrätt utom ytterligare en tjugondel av nämnda kvarnplan samt en mycket obetydlig fallhöjd, tillhörig ett enskilt bolag.

De övriga fastigheter, som i kontraktet omförmälas, avse upp dä m n i n g s t r ä c k a n o v a n S t a d s f o r s e n. I vissa fall är den till dessa fastigheter hörande vattenrätten skäligen obetydlig, i andra är den av tvistig natur och skulle vid Stadsforsens blivande bebyggande hava föranlett rättgång.

Ett ej obetydligt värde ligger även i den till samtliga fastigheter hörande rätten till fiske. Särskilt må bemärkas, att så gott som hela det till Byns by om fyra hemman hörande fisket ingår i köpet. De fasta laxfiskena i Stadsforsen äro av ålder uppdelade på samtliga ovan omförmälda byar. Att exakt angiva värdet på dessa fisken låter sig icke göra. Vid en blivande utbyggnad komma emellertid dessa fisken att skadas, och erfarenheten visar, att för dylika, välbelägna laxfisken i våra norrländska älvar fordras betydande ersättningsbelopp.

I köpet ingå slutligen två Stadsforsens aktiebolag tillhöriga kraftstationer med maskiner, ledningsnät och maskinistbostad. Vidkommande en av stationerna, nämligen den på Bispgårdens bys samfällighet uppförda, må särskilt anmärkas, att denna, som utnyttjar jämväl kronans vatten, anlades enligt av Svea hovrätt den 30 mars 1917 lämnat tillstånd, enligt vilket anläggningen i överensstämmelse med av domänstyrelsen i målet avgivet yttrande skulle få nyttjas i tolv år, men därefter borttagas, såvida till-

ståndet icke bleve förnyat. Jämlikt bestämmelsen i vattenlagen den 28 juni 1918 kap. II § 7 har emellertid anläggningens ägare möjlighet att även mot kronans bestridande få tillståndet förlängt, vilket för kronan vid ett blivande bebyggande av Stadsforsen skulle kunna medföra olägenhet.

Vattenfallsstyrelsen anför vidare, att köpeskillingen utgjorde 462,500 kronor, samt att kronan skulle åtaga sig att fullgöra leveranser av gratis-kraft om sammanlagt omkring 60 kilowatt till jordägare, som tidigare överlätit sin vattenrätt till säljarna. Dessa gratisleveranser kunde fullgöras medelst de anläggningar, kraftstationer och nät, vilka inginge i köpet.

Genom köpet överlämnades till vattenfallsstyrelsen distributionen av ström från kraftstationerna för belysning och andra ändamål inom Fors socken. Denna distribution lämnade en så stor inkomst, att den täckte kostnaderna för drift och underhåll av anläggningarna samt därutöver gäve ett mindre överskott.

Den kontanta köpeskillingen fördelade sig enligt vattenfallsstyrelsens uppgift på följande sätt:

Kraftstationer.....	22,500 kr.
Distributionsnät	32,500 »
Maskinistbostad	17,500 »
Vatten- och fiskerätt	390,000 »
	<hr/>
	Summa 462,500 kr.

Beträffande sättet för bestridande av dessa kostnadsbelopp ansåge vattenfallsstyrelsen, att de summor, som belöpte å distributionsnätet och maskinistbostaden, tillhoppa 50,000 kronor, borde bestridas av anslaget för distributionsanläggningar, medan återstoden av köpesumman, 412,500 kronor, jämte lagfartskostnader m. m. skulle bestridas från anslaget till inköp av vattenfall och fastigheter, som utvisade en behållning av 1,005,181 kronor 48 öre, varav ett belopp av 800,381 kronor 48 öre då vore odisponerat.

Departementschefen har i ärendet anfört bland annat följande:

»Visserligen har staten redan nu i sin hand majoriteten i vattenkraften i Stadsforsen med tillhörande uppdämningsområde. Ett förvärv av de i föreliggande kontrakt avsedda fastigheter och vattenrättsandelar m. m. är emellertid av synnerligen stort värde, enär svårigheten vid ett framtida utbyggande av fallet för kronans räkning väsentligen minskas genom att den nu rådande osäkerheten med avseende å vissa rättsförhållanden elimineras och eventuella ersättningsanspråk av olika slag till avsevärda belopp bortfalla.

De överenskomna köpevillkoren synas godtagbara. Den i köpet ingående naturkraften belöper sig till omkring 6,800 hästkrafter 9-månaders effekt. Den å vatten- och fiskerätt belöpande andelen av köpeskillingen, 390,000 kronor, utgör, fördelad på hästkraftantalet, omkring 57 kronor 50 öre per hästkraft, vilket ungefär motsvarar det pris, som tidigare erlagts för inköpt vattenkraft i Stadsforsen.

Jag anser mig alltså böra tillstyrka, att det föreliggande köpekontraktet godkännes.

Jämlikt § 2 i kontraktet skall kronan tillträda de överlätna fastigheterna och rättigheterna *den 1 mars 1929*. Dessförinnan bör sålunda godkännande av köpekontraktet föreligga. Då tiden, om än med knapphet, så medgiver, torde frågan böra underställas riksdagens prövning.»

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förevarande förslag hemställer utskottet,

att riksdagen må medgiva, att de i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden den 8 februari 1929 angivna fastigheter m. m. vid Indalsälven i Fors socken av Jämtlands län må enligt i statsrådsprotokollet angivna grunder för kronans räkning förvärvas.

Stockholm den 22 februari 1929.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *S. H. Kvarnzelius, A. C. Lindblad, J. L. Widell, Olof Olsson, C. P. V. Nilsson* i Gränebo, *C. A. Carlsson* i Gävle, *P. A. Dahl, K. V. Rydén, N. J. M. Svensson* i Kompersmåla, *E. A. Lundell* och *P. A. Bergström*;

från andra kammaren: herrar *A. Anderson* i Råstock, *P. Nilsson* i Bonarp, *L. J. Carlsson-Frosterud, B. F:son Holmgren, E. J. Wigforss, J. Olofsson* i Digernäs, *S. Persson* i Fritorp, *O. E. F. Järte* och *G. Strindlund*.